

внутрішньому ринку, перерозподілі ринку на користь менш шкідливих та більш якісних товарів.

На сучасному етапі в Україні залишається актуальним питання гармонізації акцизного оподаткування до вимог країн-членів ЄС, а також визначення доцільності імплементації кращих світових практик до національного податкового законодавства, необхідний пошук ефективних процедур контролю за обігом підакцизних товарів. [1]

Проте не зважаючи на законодавчу базу існують проблеми в інтерпретації чітких ліцензійних умов на оптовий та роздрібний продаж алкогольної продукції, що унеможливує призупинення дії та анулювання ліцензій навіть у разі встановлення та доведення у судовому порядку грубих і повторних порушень чинного законодавства. До таких порушень додатково належать: невідповідність продукції державним та задекларованим стандартам; порушення порядку декларування обсягів виробництва; невиконання зобов'язань перед бюджетом; порушення правил обігу та продажу спирту, алкогольних напоїв. Відсутність аналогічних норм впливу на недобросовісних учасників ринку негативним чином позначається у сфері обігу алкогольних напоїв. [3]

Таким чином, необхідно розширити перелік порушень, за які може бути призупинено або анульовано ліцензію, що, з огляду на чинне законодавство з ліцензування в Україні, автоматично забезпечить можливість анулювати ліцензії за: повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов, недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії, невиконання припису про усунення порушень ліцензійних умов, неможливості забезпечити їх виконання.

Система адміністрування акцизного податку спирається на комплекс ключових елементів від яких залежать показники якості справляння податкових платежів, що є суттєвим джерелом наповнення як місцевих так і державного бюджетів, зважаючи на регулюючий характер акцизного податку. [2]

Список використаних джерел:

1. Кошук Т.В. Адаптація податкового законодавства України стосовно справляння акцизного податку до директив ЄС.// Наукові праці НДФІ. 2015 № 3. с. 2-7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2015_3_6
2. Макаренко В.В. Напрями вдосконалення адміністрування акцизного податку в Україні/В.В. Макаренко//Інноваційна економіка .2010. № 2. С.252-256
3. Боровик П. М Проблеми акцизного оподаткування в Україні / Боровик П.М., Ладигенська В.О.// Економічний вісник. - 2011р. №3 (25). С. 103-107.

Яцишин С.Р.

кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ: ПРИНЦИПИ І ПІДХОДИ

Сучасні виклики розвитку економічних відносин та процес прийняття рішень для суб'єктів господарювання стає все більш складним. Науковцям та практикам відомий широкий спектр

методів підтримки прийняття управлінських рішень. При цьому важливим є не тільки їх коректне використання, але й адекватне застосування для конкретної господарської ситуації. При розробці та прийнятті таких рішень управлінням доцільно використовувати традиційні, економіко-математичні, систематизовані та системно-цільові методи [4].

Успішне прийняття рішень ґрунтується на здібностях мотивації оптимального ухвалення рішення: якість прийняття рішень в організаціях є результатом злиття знань у відповідній сфері прийняття рішень, комунікаційних здібностей, мотивації і здібностей переконати іншого у власних ідеях, а також здібностей проведення необхідних етапів раціонального ухвалення рішення.

Застосування окремих методів для розробки проекту управлінського рішення ґрунтується на певних принципах:

- «догма погодженості». Вважається, що рішення може бути прийнято лише на основі погоджених думок експертів. Тому виключають із експертної групи тих експертів, чиє думка кардинально відрізняється від думки більшості. При цьому можуть відсіватися як некваліфіковані особи, що потрапили до складу експертної комісії випадково, так і найбільш компетентні (без відповідного професійного рівня чи компетенції, найбільш оригінальні мислителі тощо);
- «думки дисидентів». З метою штучно домогтися погодженості намагаються зменшити вплив думок експертів-дисидентів. Жорсткий спосіб боротьби з дисидентами полягає у виключенні їх зі складу експертної комісії. М'який спосіб боротьби з дисидентами полягає в застосуванні стійких статистичних процедур (ігнорування думки дисидента, якщо вона виходить за межі допустимого).

При проведенні експертних досліджень доцільно виділяти такі стадії експертного опитування:

- 1) формулювання цілі експертного опитування;
- 2) підбір основного складу робочої групи та її керівника;
- 3) розробка й затвердження технічного завдання на проведення експертного опитування;
- 4) формування докладного сценарію проведення збору та аналізу експертних думок (оцінок), включаючи як конкретний формат експертної інформації (умовні градації, ранжирування, розбивки або інші види об'єктів нечислової природи) і конкретні методи аналізу цієї інформації;
- 5) підбір експертів відповідно до їх компетентності;
- 6) затвердження складу експертної комісії (доцільно укладати договори з експертами про умови їхньої роботи і її винагороди);
- 7) проведення збору експертної інформації;
- 8) аналіз експертної інформації;
- 9) при застосуванні інтеграційних процедур опитування – повторення двох попередніх етапів;
- 10) інтерпретація отриманих результатів і підготовка висновку;
- 11) офіційне закінчення діяльності робочої групи (у тому числі підготовка й затвердження заключного (наукового і фінансового) звіту про проведення експертного дослідження, оплата праці експертів).

Проблема підбору експертів є однією з найбільш складних. Очевидно, в якості експертів необхідно залучати тих людей, чиї судження найбільше допоможуть ухваленню адекватного рішення. Часто для відбору експертів використовують методи взаємооцінки і самооцінки компетентності експертів, успішність участі в попередніх експертизах. Використання формальних показників (посада, вчений ступінь і звання, стаж, число публікацій тощо), має допоміжний характер.

Досить поширеним при виборі експертів є метод «снігової кульки», коли від кожного фахівця-експерта одержують декілька прізвищ тих, хто може бути експертом у даній

проблемі. Очевидно, деякі із цих прізвищ фігурували раніше в діяльності робочої групи, а деякі – є новими. Процес розширення списку припиняється, коли нові прізвища перестають з'являтися.

Крім застосування експертних оцінок, для прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності/неясності практикуються декілька інших підходів [1].

Менеджер може використовувати на явну в нього інформацію і свої власні судження, досвід для ідентифікації і визначення суб'єктивних ймовірностей можливих зовнішніх умов, оцінки результатів для кожної альтернативи. Це робить умови невизначеності аналогічними умовами ризикових операцій.

Якщо ступінь невизначеності занадто високий, можна не робити припущень щодо ймовірностей різних зовнішніх / внутрішніх умов, тобто не враховувати ймовірності, або розглядати їх як рівні. Якщо застосовується такий підхід, то для оцінки непередбачуваних стратегій використовуються критерії рішення:

- а) критерій Вальда (max – min);
- б) альфа критерій Гурвіца;
- в) критерій Сейвіджа;
- г) критерій Лапласа.

Прийняття рішень у разі невизначеності нерозривно пов'язане з ризиком. Перш ніж оцінювати ризик, потрібно означити це поняття. Невизначеність слугує необхідною та достатньою умовою виникнення ризику. Тільки за умови багатоваріантності розвитку майбутнього та наявності елементів непередбаченості можна говорити про існування ризику (оскільки за умови визначеності ризику відсутні) [3].

В умовах політичної й економічної нестабільності міра ризику значно зростає. У сучасних умовах розвитку економіки України проблема посилення ризиків дуже актуальна, що підтверджується даними про зростання збитковості підприємств різних галузей економіки.

Особливістю сучасного ризику є його тотальність, всеосяжність, що притаманно ринковій економіці. Під ризиком прийнято розуміти імовірність (погрозу) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоодержання доходів чи поява додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності. Ризик розглядається як діяльність, що пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, у процесі якого існує можливість кількісно і якісно оцінити вірогідність досягнення передбаченого результату, невдачі та відхилення від мети [2].

Таким чином, процес прийняття управлінських рішень потребує використання різних методів, принципів та складається з декількох етапів. У свою чергу кількість та якість прийняття управлінського рішення залежить від стилю керівника, ситуації, культури самого суб'єкта господарювання та інших факторів. Синтезуючи різні компоненти, управлінські рішення виступають способом постійного впливу керуючої підсистеми на керовану (суб'єкта на об'єкт управління), що веде до досягнення поставлених цілей. Це постійна сполучна ланка між двома підсистемами, без якої суб'єкт господарювання, як система, функціонувати не може. Ця обставина підкреслює визначальне місце управлінського рішення в процесі управління.

Список використаних джерел

1. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навчальний посібник К. : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
2. Яцишин, Світлана. Невизначеність як причина виникнення ризику [Текст] / Світлана Яцишин // Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи : матеріали Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 7 листопада 2019 р.]. / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський, Н. П. Чорна [та

- ін.] - Тернопіль : ТНЕУ, 2019. - С. 254-256. URL. : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3660>
3. Яцишин С. Р. Ризикоорієнтовані операції в системі обліку: поняття, типологія, методи визначення / С.Р. Яцишин // Сучасні детермінанти фіскальної політики : локальний та міжнародний вимір : III Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 10 вересня 2019 р.] – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – С.304-307. URL. : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/37812>
 4. Трухаев Р. И. Модели принятия решений в условиях неопределенности. – М.: Наука, 1981. – 258 с.
 5. Хаблюк, О. Визначення критеріїв оцінки безпеки та ефективності роботи підприємств [Текст] / О. Хаблюк, С. Яцишин // Система контролю в умовах глобалізації : закономірності та протиріччя : зб. тез доп. наук.-практ. конф. / ред. кол. : Я. Д. Крупка, М. С. Пушкар, С. І. Шкарабан [та ін.] ; відп. за вип. М. С. Пушкар. - Тернопіль : ТНЕУ, 2010. - С. 207-212. Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/10668>